

MATEMATIKAI INTÉZET

KARÁCSONY TAMÁS

PONTI római kiállítását kilenc szekcióra osztotta a kurátor. Számomra a klasszicizmus címkével jelölt vált meghatározóvá. A vonzódásnak sok összetevője lehet. Közöttük egy, amit a kiállítás ismertetőjének címszómagyarázatában is megfogalmaznak: a harmincas évek az az időszak, amikor Ponti már könnyedén integrálja a városi dimenziót a részletekkel. Úgy gondolom, ez az, amit érdemes kiemelni! Ezt a magabiztos egyensúlykeresést. És az ebből következő fokozott érzékenységet. Több épület e címszó alá kerül. A római kirándulásunk sztárja nem lehetett más, mint az egyetem Matematika Intézete.

Érdeemes felidézni a megérkezést, annak lenyűgöző hangulatát. Nem készülvén tudatosan a találkozásra, minden benyomás természetes reflexiókat váltott ki belőlem. Ezeket ott, a helyszínen, még az épületbe való belépés pillanata előtt rögzítettem:

gyönyörű térség / udvarszerű sűrűségérzet / amit a hosszú, téglány teret még határozottabban kijelölő fasorok indukálnak / de a térfalak rendje, arányai legalább ennyire / nem beszélve az intenzív párbeszédéről, melynek moraja az egész teret befedi / a filozófia főbejárata, kitüremkedő széles lépcsőjével és fedett teraszával, fátközeli előterével igazi agóra / Szókratész sem álmodhatott jobb helyszínről a beszélgetésekhez / belepi – átlengi az egészet valami hatvanas-hetvenes évekbeli hangulat (olyan filmekből ismert képsor) dohányzó, beszélgető, csoportokba verődő fiatalok / meg oktatók / ez a zsvaj bevonul az előcsarnokba is, ami inkább egy túlméretezett szélfogó / fehér – fekete – vörös / fehér márvány az oldalfalakon és a padozaton, fekete a belső, bejárati homlokfalon / mindenütt alumínium nyílászárók és nyílászkeretek / a mennyezet vakolt, vörös /

A Matematika Intézet épületét járva az Építész kar egyik diplomatervének kiállított tablójába botlunk. Az értekezés a Matematika Intézet 2006-os felújításáról, az épület fizikai állapotáról, az eddigi változtatásokról szól. Az alapos munka végül összegző javaslatot fogalmaz meg a kínosan összeépített épületszárnyak csatlakozásának átépítéséről. A diplomaterv tizenhat tablójából tizenhárom az épület történetét írja le. Kitér a 2006-os átalakításra, a szerkezetek, a beépített anyagok állapotára, az idők során eltűnt, megsemmisült részletekre. Összehasonlít: egymás mellé rendeli az átadás után készült felvételeket (1935) a felújítás, átalakítást követőkkel (2006). Alapos elemzés, őszinte, kritikus tényfeltárás. Számomra már ismert az olasz építészkarok munkamódszere, a fél éves tervek – diplomatervek elvárt tartalma. Balázs (miután a BME diplomáját nem fogadják el Olaszországban) Firenzében védi meg a maga választotta témában készített diplomamunkát – ezzel szerezve érvényt szakmai felkészültségének – immár olasz diplomával megerősödvél (eddig abban a hitben voltunk, hogy legalább Európában elfogadják az egyetemünkön szerzett diplomát – hát nem!) Az anyagot ismerem – ezért nem lep meg a római munka aprólékos, minden részletet elemző feldolgozottsága.

Folytatom a jegyzetelést:

újra a kiállításon / a matematika tanszéken tett látogatást követően már másképp látjuk a házat (a rajzokat, a fotókat, a makettet) az eredeti változat jóval nyitottabb, összetettebb érzékenységgel komponált / azzal, hogy az eltérő szerepű épületrészek érezhetően elváltak egymástól, hogy önállóbbnak hatottak, valójában az „épületegyüttes” vált hitelesebbé / a „bevágások” mentén mindenütt bejáratok – egyértelmű a nagyobb nyitottság, a fokozott transzparencia / A könyvtár a tengelyben – Ponti tervezte üvegablakkal / ez is nagyvonalú, galériával kitágított tér, felülvilágítóval / belső kialakítása is logikus / a falakra tapadó két emelet magas könyvespolcot többszintes galéria kíséri / ennek könnyed lépcsője remek kompozíció – kettős mellvéddel (külön oszlopok a fogódzónak – és egymás mellé „csúsztatott” lépcső és pihenő „testekkel”) / az egymás mellettiség az igazi „szenzáció” / a tömör raktár is szépen megoldott – ide érkezik a 24kg teherbírású kis lift / az átalakítás több ponton megkérdőjelezhető / az itt kiállított diplomaterv korrekciót javasol / ami igazán figyelemre méltó, az a kutatás, a feltárás munkarész / mindent alaposan számba vesz, értékkel, minősít /

Térjünk vissza a szekció címéhez és annak magyarázatához: a városi lépték és a részletek viszonyához, az itt fellelhető magabiztos egyensúlyhoz! A campus beépítése, az erős, tengelyes kompozíció nem Ponti munkája. Viszont a Matematika Intézet épülete ezen belül kiemelt szerepet kap, hiszen zárja a kereszt tengelyt. És ez a zárás arányos, határozott, és több szempontból is helytálló: a tengelyt záró homlokzat visszafogott, kis számú építészeti elemmel szerkesztett. A könyvtár többszintes üvegablaka, az alatta visszahúzott bejárat kiemeli, hangsúlyozza a tengelyt. A Pontinál már ismert párkánymegoldás – az előregyártott beton „mellvédelemek” áttörtsége, redukált magassága hatásos „díszítősor”, mely a tetőzet metaforája. Az előadók, műtermek a hátsó, félköríves tömegbe integráltak. Terük így optimális szerkesztettséget kap. Az íves tömegforma ugyanakkor a campust határoló úthoz zökkenőmentesen igazodik. És ugyanezt állíthatjuk a tengely lezárásának elemzésekor is: a félköríves zárás teljesértékű geometriai megoldás. Erősíti a lezárást, a tengely záróelemeként való

komponáltságát az épület tömegének logikus és erős tagoltsága: a tengelyt záró hasáb önállósága. Az erős bemetszés - a központi hasáb és az íves tömeg között - érzékeny, szép mozdulat, mely egyúttal a nyitottságot, a transzparenciát is kifejezi (a bevágásoknál mindenütt bejáratok voltak, többnyire átlátható térként kialakítva!). Már februárt írunk, amikor a két háború közötti olasz építészeiről írt tanulmány árnyalja a Matematika Intézet épületének helyfoglalását. A tanulmány Dr. Ordasi Zsuzsanna munkája. A beépítés Piacentini nevéhez, munkásságához kötődik. Ő kapja a megbízást Mussolininál az egyetem tervezésére, 1932-ben. A határidő három év! Piacentinit az általa tervezett a királyi Krisztus új templom (Prati, 1928-34) és az ebből fakadó bizalom juttatja vezető szerephez az olasz racionalista mozgalomban. Az egyetem épületegyüttesét olasz hagyományokra alapozottan szervezi.

Erről így ír:

„A különböző épületekkel komponáló, négyzetes tér görög-római várostervezési hagyományát akarom kidolgozni. Megőrizve a reneszánszra is jellemző térszervezés szellemét, utalva az ősi civilizációra, de modern formákkal építkezve.”

Az ország régióinak legjobb fiatal építészeit választja munkatársaknak: Capponit, Foschinit, Micheluccit, Paganot, Pontit, Rapisardit és Vaccarot. Az olasz racionalisták radikális szárnyának kiválóságait ugyanakkor mellőzi (Terragni, De Renzi, Ridolfi). A folyamatos szakmai, politikai, ideológiai viták ellenére – és részben ezek eredményeként – Piacentini pozíciója megerősödik, elképzelése, szándéka még határozottabbá válik.

Röviden így összegzi az egyetemi város építészeti koncepcióját:

„Az egyetemi város építészete egyszerűségében a modernitás jegyeit képviseli, miközben koncepciója a klasszikus és a mediterrán világból építkezik.

Piacentini munkájának és egyben sikerének is alapja tehát a hagyomány és az innováció közötti arányos, sokak számára elfogadható egyensúly fenntartása. A rektori épület és környezete az a hely, ahol ez a magabiztos egyensúlykeresés elbizonytalanodik. A kompromisszum itt a racionalista megoldások és az akadémista monumentalitás között köttetik. Kivétel Ponti és Michelucci épületei, melyek nyíltan, következetesen modernisták. Ezt az erőt éreztük az átalakítás ellenére is az épületben, ezzel szembesülünk a könyvtárban, az előadóknál. És még elementárisabban az eredeti állapotot bemutató nagy méretű maketten. Ezzel visszaértünk a kiinduló pontunkhoz, a római kiállításához, annak is a klasszicizmus címkét viselő szekciójához.

Újra olvasva a szekció rövid kurátori bevezetőjét, a Matematika Intézet mellett ott sorakoznak más, meghatározó művek, mint a Palazzo Liviano Padovából (jobban körbejárva ez különleges ötvözet a városépítészeti, térformálási, tárgyalakotási, festészeti, szobrászati gondolatoknak!) a Montecatini irodaház Milánóból (ahol a telepítés, az épület helyfoglalása, alakzata, a különleges, egyedi innovatív megoldások sora, beleértve a munkaszékek kialakításának logikájától a szerelt kőburkolatokon, a karosszéria elemek mintájára kifejlesztett válaszfalrendszeren, a légkezelés technológiáján, a csőpostarendszer kiépítésén keresztül, az alumínium nyílászárórendszer kifejlesztéséig minden az átfogó alkotásról szól).

Ha így ízelgetjük a klasszicizmus szót, talán a hajdan volt világ teljességére érezhetünk rá, mely Ponti alkotói folyamatának – ebben az időszakban – alapvető eleme, célja.

/Karácsony Tamás/

